

Péczei Anna – Varga Gergely:¹ Az amerikai elnökjelöltek külpolitikai programja

Vezetői összefoglaló

- 2016. november 8-án az Egyesült Államok új elnököt választ.
- Hillary Clinton és Donald Trump vonatkozásában Clinton jobbra folytonosságot jelentene az amerikai külpolitikában, Trump azonban nagymértékű kiszámíthatatlanságot hozhat.
- Az egyes kampányelemek gyakorlati megvalósítása nagymértékben függ majd attól, hogy a szövetségesek miként tudnak felülkerekedni a belső ellentéteken, és hajlandók-e nagyobb szerepet vállalni saját védelmükben.
- Emellett fontos tényező lesz az is, hogy az amerikai társadalmi elégedetlenséget milyen mértékben sikerül majd csökkenteni, és a Kongresszusban az új elnöknek mennyire sikerül szövetségeket építeni.

Az Egyesült Államok 2016. november 8-án megválasztja 45. elnökét. Az Alkotmány huszonkettedik kiegészítése értelmében egy elnök maximum két (négyéves) ciklust szolgálhat, így Barack Obamának nem volt lehetősége a hosszabbításra, és 2017 januárjában mindenképp új elnök kerül a Fehér Háza. Az igen kiélezett választási küzdelem középpontjában a gazdasági kérdések és társadalmi egyenlőtlenségek mellett a jelöltek szavahihetősége és morális integritása állt. Ám a külvilág számára a legfontosabb kérdés az, hogy milyen külpolitikát fog folytatni a következő elnök.

A több mint egy évig tartó elnökválasztási kampányban mindkét oldalon számos jelölt sorakozott fel, akik közül többen már nem először voltak az indulók között. A hosszas előválasztási kampányt követően a nyáron megrendezésre került pártkonvenciókon végül mind a demokraták, mind a republikánusok megválasztották hivatalos jelöltjüket (Hillary Clintont a Demokrata Párt részéről, Donald Trumpot pedig a Republikánus Párt részéről), akik tovább mérkőzhetek az őszi időszakban. A kampány ugyanakkor számos meglepetéssel is szolgált: egyrészt az olyan erősnek gondolt jelöltek, mint például Jeb Bush vagy Marco Rubio, a vártnál korábban kiestek a versenyből, míg az olyan „nem konvencionális” jelöltek, mint például Bernie Sanders vagy Donald Trump, akiket az év eleji közvélemény-kutatások még inkább hátrасoroltak, rendkívül jól teljesítettek. (Trump például egészen a republikánus jelöltségig vitte, és lehet, hogy meg sem áll a Fehér Házig.)

Jelen elemzés a Demokrata és Republikánus Párt két hivatalos jelöltjének külpolitikáját hasonlítja össze, megvizsgálva, hogy általában véve hogyan vélekednek a legfontosabb külügyi kérdésekről, milyen világmépük van, és ebben milyen szerepet szánnak az Egyesült Államoknak. Ezt követően az olyan kulcsterületek kerülnek górcső alá, mint a Kínával való viszony és az ázsiai szövetségesekkel ápoltságok; Oroszország és a NATO szövetségesek kérdése; a Közel-Kelet kihívásainak kezelése; valamint Latin-Amerika és a bevándorlás problematikája. Obama ugyanis rendkívül nehéz hagyatékot hagy maga után, és bárki is legyen a következő elnök, a szíriai helyzet rendezése, az Oroszországgal való kapcsolatok kiéleződése mellett az európai stabilitás megteremtése, a dél-kínai tengeren a kínai előretörés visszaszorítása, a szabadkereskedelem előmozdítása, a bevándorlás kezelése, a klímaváltozással szembeni küzdelem folytatása és az emberi jogok globális védelme mind-mind olyan megoldatlan kérdések, amelyek a következő adminisztrációra várnak. Mindemellett a kiélezett és meglehetősen durva választási küzdelem arra is rávilágít, hogy az Egyesült Államok következő elnöke mögött egy igen megosztott, és komoly belső feszültségekkel terhelt amerikai társadalom fog állni, amely valószínűsíthetően kihatással lesz az elnök külpolitikájára is.

Előzetesen ugyanakkor fontos még annyit tisztázni, hogy a külpolitika kérdésköre pontosan milyen befolyásoló erővel bír az elnökválasztások végkimenetelére. Habár sokan túl hosszúnak és költségesnek ítélik az amerikai elnökválasztási kampányt, az ugyanakkor mindenképpen a rendszer pozitívuma, hogy mire a választók eljutnak oda, hogy leadják a voksukat, viszonylag tiszta képet kapnak arról, hogy az egyes jelöltek milyen bel- és külpolitikai programot kívánnak meg-

¹ Péczei Anna, PhD: a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának tudományos munkatársa és a Stanford Egyetem CISAC központjának vendégkutatója. E-mail: Peczeli.Anna@uni-nke.hu

Varga Gergely, PhD: a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának külső munkatársa. E-mail: gergelyvg@yahoo.com

valósítani, és ez mennyiben jelent majd a korábbi adminisztrációhoz mérten folytonosságot, vagy mennyiben hozhat változást. Ezzel párhuzamosan, az Egyesült Államok globális szerepéből adódóan, a választási eredményeknek a nemzetközi rendszer egészére nézve is komoly következményei lesznek, így a szövetséges és ellenséges államok is szoros figyelemmel követik a kampányidőszakot. Pontosán emiatt a külső szemlélők és a nemzetközi sajtó előszeretettel tulajdonít nagy jelentőséget a külpolitikai kérdéseknek. Azt ugyanakkor látni kell, hogy az amerikai állampolgárok szavazati preferenciáját túlnyomórészt inkább a belpolitikai kérdések alakítják, és a jelöltek külpolitikai programja rendszerint másodlagos jelentőségű. (Ez némiképp változhat háborús időszakban, amikor az Egyesült Államok hadereje nagy létszámban van jelen külföldi missziókban, de általában véve mégis a belpolitika primátusa érvényesül.) Összességében tehát a külvilág számára rendkívül fontos, hogy a jelöltek milyen receptet kínálnak a nemzetközi rendszer aktuális problémáira, az amerikai választókat azonban mindez csak csekély mértékben befolyásolja.

Hillary Clinton

Általános külpolitikai világgép

Hillary Clinton esetében viszonylag könnyű feltérképezni, hogy a korábban megjelölt programterületeken mi várható tőle, hiszen komoly politikai múltra tekint vissza, és több évtizedre visszamenőleg fellelhető, hogyan vélekedett az Egyesült Államok külpolitikáját érintő legfőbb kérdésekről. Clinton 1993-tól 2001-ig first lady volt, majd 2001–2009 között New York állam szenátora és a Szenátus Fegyveres Erők Bizottságának tagja (2003–2009), végül pedig külügyminiszter (2009–2013). Mindezek tükrében Clinton tűnik a kiszámítható és „ismert változónak” ebben az elnökválasztási kampányban, akinek a stratégiáját külpolitikában jártas, elismert és sokat tapasztalt szakértőkből összeállított csapat dolgozta ki. Ennek köszönhetően Clinton vélhetően a washingtoni „mainstream” irányvonalat vinné majd tovább, és nem valószínű, hogy nagyon radikális változásokat hozna az elmúlt nyolc évhez képest. Obamával szemben a külpolitika terén Clinton némiképp „héjább” irányvonalat képvisel, és gyakran az elnöknel keményebb fellépést támogatott bizonyos kérdésekben, ugyanakkor, akárcsak a második világháborút követően a legtöbb amerikai elnök, Clinton is az Egyesült Államok liberális hegemoniájának stratégiai kereteiben gondolkodik. Ez a világgép azt vallja, hogy a nemzetközi rendszer működéséhez szükség van az aktív amerikai vezető szerepre, és az Egyesült Államoknak megvannak a képességei bármilyen nemzetközi konfliktus rendezésére. Habár ez a stratégia működőképesnek tűnt az 1990-es évek elejéig, mára sokat változott a nemzetközi hatalmi környezet, és egyértelműen láthatók az amerikai külpolitika korlátai.²

A Clinton által képviselt stratégiai megközelítés a Walter Russell Mead professzor által felvázolt négy nagy külpolitikai iskola közül elsősorban a wilsoni iskolán alapszik, mely hisz a nemzetközi szervezetek és a nemzetközi jog fontosságában, de ezzel együtt az Egyesült Államok által képviselt liberális értékek globális elterjesztését támogatja, különös hangsúlyt fektetve az emberi jogok védelmére.³ Természetesen ennek a globális nagy stratégiának is megvannak a maga hátulütői, és egyértelmű, hogy még az Egyesült Államok sem rendelkezik megfelelő erőforrásokkal ahhoz, hogy a világ minden táján megvalósítsa ezt a demokráciaexportot.

A nyilvánvaló korlátok ellenére a második világháború óta széles körben elfogadott az az amerikai külpolitikai ortodoxia, miszerint az Egyesült Államoknak globális szerepet kell vállalnia, ami magában foglalja a nemzetközi rendszer alakításának felelősségét, és elsősorban aktív, nem pedig reaktív szerepet ró a mindenkori amerikai elnökre. Ez sokszor megkívánja a katonai erő alkalmazását nemzetbiztonsági érdekekre, illetve a magukat megvédeni képtelen társadalmi csoportok megsegítésére hivatkozva. Habár ebből a vezető szerepből és a nemzetközi rendszer alakításából maga az Egyesült Államok is sokat profitált, ez a feladat mégis komoly gazdasági és katonai terheket jelent az ország számára.

Az alapvető érdekek és célok tekintetében mind Obama, mind pedig Clinton ennek a külpolitikai ortodoxiának a követője (habár Obama több alkalommal korlátot szabott az Egyesült Államok globális szerepvállalásának, amikor például visszautasította az amerikai szárazföldi csapatok bevetését a szíriai–iraki fronton, illetve Kelet-Ukrajnában Oroszországgal szemben). Clinton ezzel szemben aktívabb szíriai szerepvállalást szorgalmazott és repülési tilalmi övezetek bevezetését támogatta. Abban a tekintetben ugyanakkor egy platformon állnak, hogy George W. Bushhoz képest mindketten a katonai erő, a diplomáciai eszközök és a gazdasági nyomásgyakorlás kiegyensúlyozottabb alkalmazásában hisznek.⁴

² Stephen M. WALT: *The Big 5 and the Sad State of Foreign Policy in 2016*. [online], 2016. 02. 02. Forrás: Foreign Policy Magazine [2016. 11. 01.].

³ Walter Russell MEAD: *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World*. Routledge, 2002.

⁴ Simon REICH: *Clinton and Trump offer radically different visions of US foreign policy*. [online], 2016. 05. 05. Forrás: The Conversation [2016. 11. 01.].

Clinton kapcsán a legnagyobb kérdőjel az, hogy külpolitikájában mennyire is lesz „héja”. Visszatekintve szenátori és külügyminiszteri tevékenységére, sokan azt várják, hogy amennyiben megválasztják, több esetben a katonai erő alkalmazása felé billen majd a mérleg, újabb nyitott végű katonai konfliktusokba sodorva az Egyesült Államokat. Elvégre Clinton 2002-ben, még szenátorként az iraki invázió mellett szavazott (ami miatt a jelenlegi választási kampányban már többször szabadkoznia kellett), Obamával karöltve jelentősen kiszélesítették a Pakisztánban végrehajtott dróntámadásokat, 2009-ben támogatta az afganisztáni csapatnöveléseket, a 2011-es líbiai intervenció és Moammar Kaddáfi eltávolításának egyik legfőbb szószólója volt, 2012-ben a szíriai ellenzék felfegyverzése mellett kardoskodott, és támogatta a dél-kínai tengeren az amerikai erődemonstrációk növelését Kínával szemben.⁵ De még ha ezeknek a lépéseknek a végkimenetele meg is kérdőjelezhető, Clintonnak akkor is nagy előnye Trumphoz képest, hogy komoly gyakorlattal rendelkezik a válsághelyzetek kezelésében, szoros kapcsolatainak a hadsereg vezetőségében, érti a katonai zsargont, és résztvevők elmondása szerint minden alkalommal felkészülten, a háttéranyagok ismeretében ült le az asztalhoz.⁶

Összességében tehát Obamához képest némiképp agresszívebb, Bushhoz képest viszont továbbra is mérsékeltebb külpolitikai irányvonalat várhatunk megválasztása esetén. Az viszont, hogy a két végpont közül melyikhez áll majd közelebb, továbbra sem egyértelmű. Akik pusztán az imént felsorolt döntéseket veszik számításba, arra számítanak, hogy Clinton már az első hivatali napján „háborús” elnökként vonulhat be a történelemkönyvekbe. Mások azonban óvatosabban kalkulálnak, és Clinton megválasztása esetén nagymértékű folytonosságra számítanak Obamával. Egyrészt a Bush-adminisztráció által „túlzásba vitt” demokráciaexport egyértelműen megmutatta, hogy ez egy olyan kockázatos vállalkozás, ami csak nagyon ritkán jár sikerrel (sikertörténetként általában a Balkánt szokták emlegetni, és még ez is hagyott maga után bőven kívánnivalót). Bizonyos térségekben ugyanakkor valóban szükség lehet az amerikai katonai jelenletre (például a Távol-Keleten a növekvő kínai vagy észak-koreai agresszióval szemben), így nem biztos, hogy Clinton le akarná kötni az amerikai erőforrásokat olyan (újabb) nyitott végű beavatkozásokkal, melyek kevésbé kötődnek az alapvető amerikai érdekek védelméhez. Ráadásul a választások rávilágítottak arra, hogy az amerikai társadalom egyre kevésbé támogatja a hadsereg külföldi szerepvállalását és az ezzel járó terhek finanszírozását. Növekszik a nyomás annak irányába, hogy a szűkös erőforrásokat egészségügyre, oktatásra és infrastrukturális beruházásokra kellene költeni – márpedig ha Clintont megválasztják, akkor stábja már az első évtől kezdve szem előtt fogja tartani, hogy miként tudja majd Clintont újraszabni, amihez szükség lesz a társadalmi elégedetlenség csökkentésére.⁷ Ráadásul az imént felsorolt belpolitikai programok mindegyike elég költségigényes, így ha Clinton ezeket akarja előtérbe helyezni, akkor a költségvetés valószínűleg nem fog elbírní nagyobb külföldi műveleteket.⁸ Végül pedig szintén fontos, hogy Clinton legfőbb tanácsadója valószínűleg a férje lesz, aki elnökként kihozta az amerikai csapatokat Szomáliából, nem avatkozott be Ruandában, rendkívül sokáig vonakodott a Balkánon történő beavatkozások kapcsán, és katonai tanácsadóinak szembemelve nem hagyta jóvá amerikai szárazföldi csapatok bevetését Koszovóban. S még annak ellenére is, hogy elnöksége alatt „belekeveredett” több katonai vállalkozásba Európában, Ázsiában és a Közel-Keleten, általában véve igyekezett elkerülni az amerikai csapatok bevetését, és inkább korlátozott légitámadásokat szorgalmazott. Ha tehát Clinton kerül a Fehér Házba és elnökként férjétől kérne tanácsot, az valószínűleg egy kevésbé intervencionista, és inkább diplomáciai megoldásokat, illetve korlátozott katonai lépéseket előtérbe helyező mederbe terelné az amerikai külpolitikát.⁹

Kína és Kelet-Ázsia

Kína az elmúlt évtizedben rendkívül gyors ütemben növelte gazdasági és katonai potenciálját, ami táptalajt adott egy jóval agresszívebb kínai külpolitikai irányvonalnak, melynek szerves részét képezik az ásványkincsekben gazdag dél-kínai tengerre vonatkozó területi igények és a Csendes-óceán térségében kulcsfontosságú stratégiai átkelőkhöz megnövekedett katonai jelenlét. Annak, hogy az Egyesült Államok miként kezeli ezt a hosszú távú problémakört, valószínűleg nagyobb jelentősége lesz majd az ország globális helyzetére, mint akár a közel-keleti válságok kezelésének, akár Európa stabilizációjának.¹⁰ Politikai „bizonyítványán” végignézve ezt a nézetet valószínűleg Clinton is osztja, és esetleges elnöksége alatt minden bizonnyal érzékelhető lenne a Csendes-óceán felé fordított fokozott amerikai figyelem. Külügyminiszterként

⁵ Micah ZENKO: *Hillary the Hawk: A History*. [online], 2016. 07. 27. Forrás: Foreign Policy Magazine [2016. 11. 01.].

⁶ *Uo.*

⁷ Laurie GARRETT: *The 18 Essential Foreign-Policy Questions Clinton and Trump Need to Answer*. [online], 2016. 10. 07. Forrás: Council on Foreign Relations [2016. 11. 01.].

⁸ Stephen M. WALT: *Why Are We So Sure Hillary Will Be a Hawk?*. [online], 2016. 08. 25. Forrás: Foreign Policy Magazine [2016. 11. 01.].

⁹ *Uo.*

¹⁰ GARRETT: *i. m.*

ugyanis Clinton hirdette meg az úgynevezett ázsiai nyitás (*Pivot to Asia*) politikáját, ami a csendes-óceáni térség növekvő stratégiai jelentőségét hangoztatta. Ennek keretében az amerikai politikai figyelem is némiképp elfordult az olyan hagyományos területektől, mint Európa, és az amerikai haderő átcsoportosítások is lekövezték ezt a stratégiai váltást. Emellett 2009 júliusában szintén Clinton indította be az évente megrendezésre kerülő magas szintű stratégiai párbeszédet Washington és Peking között.¹¹

Kínával szemben az egyik leghasznosabb gazdasági eszköze az Egyesült Államoknak a Csendes-óceáni Kereskedelmi Partnerség (*TPP – Trans-Pacific Partnership*) lehet, mely felvértezheti a térségbeli államokat a kínai hegemoniával szemben, míg katonai szempontból az Egyesült Államok szövetségi rendszerének elmélyítése szabhat némi gátat a megnövekedett kínai aktivitásnak. Habár a TPP előkészítésében még maga Clinton is részt vett, a 2015–2016-os kampányidőszakban igyekezett eltávolodni a kérdéstől, és a Fehér Háza hagyni a megállapodás „védelmét”. A katonai kérdések relációjában ugyanakkor a Clinton csapata által 2016 júliusában közzétett Demokrata Platform¹² éppen az imént említett célokat jelöli ki a következő adminisztráció számára. A térségbeli szövetségesekkel, Ausztráliával, Japánnal, Új-Zélanddal, a Fülöp-szigetekkel, Dél-Koreával és Thaifölddel való kapcsolatok erősítése, a dél-kínai tenger szabadságának garantálása, illetve az észak-koreai és kínai agresszió megfékezése szerepelt a legfőbb prioritások között. Kína kapcsán továbbá megjelent a célok között a kibertámadások,¹³ az árfolyam-manipuláció és a protekcionista kereskedelempolitika visszaszorítása, illetve az emberi jogok tiszteletben tartásának kikényszerítése.¹⁴ Emellett Clinton stratégiája hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok továbbra is elkötelezett maradna az „egy Kína” elv és a Tajvannal felmerülő vitás kérdések békés rendezése mellett.

Kína kapcsán ugyanakkor a problémás területek mellett számos olyan kérdés is felmerül, amelyekben a két országnak szorosan együtt kell működnie. Ilyen például az észak-koreai szankciók fenntartása és potenciális kibővítése, illetve a klímaváltozás elleni közös fellépés is. Clinton e tekintetben ígéretet tett az Obama-hagyaték folytatására, és a nemrég megkötött Párizsi Megállapodás betartására. Mi több, Clinton azt mondta, hogy az Egyesült Államok a kvóták alatt fog teljesíteni, és erre szólította fel a nemzetközi közösség többi tagját is. A harmadik világbeli országok kapcsán, amelyekben némiképp megkésve most is zajlik az iparosodás folyamata, Clinton azt ígérte, hogy az Egyesült Államok segíteni fogja őket a környezetbarát technológiák kifejlesztésében és a zöldenergia arányának növelésében.¹⁵

Észak-Koreát a Clinton-stratégia a „legelnyomóbb” rezsimnek bélyegezte, és komoly veszélyforrásnak nevezte a rezsim egyre sűrűsödő nukleáris kísérleti robbantásait és a sorozatos rakétakísérleteket, melyeknek deklarált célja olyan nagy hatótávolságú fegyverrendszerek fejlesztése, melyek nukleáris fegyverekkel fenyegethetik az Egyesült Államok területét. Ráadásul Észak-Korea több esetben volt felelős rakéatechnológiák átadásáért, és félt, hogy ha nem tudnak gátat szabni atomprogramjának, akkor egy veszélyes proliferációs spirál indulhat el az egész térségben. Éppen ezért Clinton stratégiája arra épül, hogy minél előbb diplomáciai megoldást találjon a kérdésre, aminek érdekében az Egyesült Államok fokozott nyomást helyezne Kínára, hogy gazdasági és politikai kapcsolatait kihasználva Peking végre önkorlátozásra kényszerítse az észak-koreai rezsimet, és Phenjan adja fel illegális rakéta- és atomprogramját. Obamához hasonlóan Clinton is a multilaterális diplomácia híve, és az ENSZ-szel együttműködve fokozott szankciókkal kívánja Észak-Koreát a tárgyalóasztalhoz kényszeríteni, ezzel párhuzamosan pedig kész az aggódó térségbeli szövetségesek védelmi rendszereinek megerősítésére (elsősorban amerikai rakétavédelmi rendszerek telepítése által).¹⁶

¹¹ Council on Foreign Relations: [Campaign 2016 - The Candidates & The World: Hillary Clinton on China](#). [online], 2016. 11. 02. Forrás: [www.cfr.org](#) [2016. 11. 02.].

¹² [2016 Democratic Party Platform – DRAFT](#). [online], 2016. 07. 01. Forrás: Council on Foreign Relations [2016. 11. 01.].

¹³ Nagy port kavart, amikor még 2015-ben Clinton azzal vádolta meg a kínai kormányt, hogy hackerei megpróbálnak minden létező amerikai rendszerbe betörni.

Nash JENKINS: [Hillary Clinton Says China Is 'Trying to Hack Into Everything That Doesn't Move'](#). [online], 2015. 07. 06. Forrás: Time [2016. 11. 02.].

¹⁴ Az emberi jogok kérdése Clinton esetében valószínűleg még hangsúlyosabban megjelenhet majd a Kína-politikában, hiszen Clinton már first ladyként is több ízben kritizálta a kínai kormányt az „egy gyermek” politika miatt, illetve 2008-ban a tibetiekkel szemben mutatott elnyomó magatartásáért – így elnökként ezek az elemek várhatóan megint terítéken lesznek.

Hillary CLINTON: [Remarks for the United Nations Fourth World Conference on Women](#). [online], 1995. 09. 05. Forrás: [www.un.org](#) [2016. 11. 02.].

¹⁵ 2016 Democratic Party Platform – DRAFT: *i. m.*

¹⁶ Council on Foreign Relations: [Campaign 2016 - The Candidates & The World: Hillary Clinton on North Korea](#). [online], 2016. 11. 02. Forrás: [www.cfr.org](#) [2016. 11. 02.].

Oroszország és az európai szövetségek

Amikor 2009-ben Hillary Clinton megkezdte hivatali idejét külügyminiszterként, ő adta át Szergej Lavrov orosz külügyminiszternek a jelképes „reset” gombot, ami az amerikai–orosz kapcsolatok szimbolikus újraindítását jelképezte. A 2009-től 2011-ig tartó időszakban a reset számos sikertörténetet hozott az amerikai–orosz kapcsolatokban: aláírásra került a stratégiai nukleáris fegyvereket korlátozó 2010-es új START-szerződés, ENSZ-keretekben újabb szankciókat hagytak jóvá Észak-Koreával és Iránnal szemben, új utánpótlási útvonalakat nyitottak meg az afganisztáni hadszíntérhez, Oroszországot felvették a Világkereskedelmi Szervezetbe, jóváhagyták a líbiai repüléstilalmi övezetet, valamint a terrorizmus elleni küzdelemben is szélesebb körű együttműködést létesítettek a felek.¹⁷ A kezdeti sikerek ellenére azonban Oroszország napjainkban újra a problémás kérdéskörök sorába tartozik. Moszkva az elmúlt pár évben saját belső gyengeségeit agresszív külpolitikával próbálta palástolni, ami Washingtonnak több tekintetben is fejtörést okoz: a Krím-félsziget annektálását követően, a kelet-ukrajnai események eszkalálódásával általános félelem lett úrrá a balti államokon és Lengyelországon, hogy hasonló hibrid hadviselés áldozatai lehetnek. Moszkva emellett az EU és a NATO belső kohézióját feszegeti azzal, hogy Európában egyre szorosabb kapcsolatokat létesített szélsőjobb és szélsőbal irányultságú ellenzéki (pár esetben kormány-) pártokkal, melyek nyíltan kritizálják az említett integrációs szervezeteket. Oroszország emellett szíriai szerepvállalásával az Aszad melletti erőket támogatja, ezzel a rendezésre irányuló nyugati érdekekkel teljesen szembemegy és megnehezíti a térség stabilizációját. Ráadásul a viszonylag stabilnak hitt fegyverzetkorlátozási együttműködés terén is egyre láthatóbbak a törésvonalak Washington és Moszkva között.

Mindezek tükrében a kampányidőszakban Hillary Clinton az ukrajnai helyzet kapcsán Hitlerhez hasonlította az orosz vezetést, és Vlagyimir Putyint zsarnoknak nevezte.¹⁸ Clinton stratégiája bizonyos szempontból az Obama-stratégia továbbvitele lenne, hiszen ő is az izoláció és az együttműködés kettősére épít. Amerikának bizonyos nemzetközi kérdésekben továbbra is szüksége van az orosz együttműködésre,¹⁹ ezzel párhuzamosan ugyanakkor Clinton napirendjén számos olyan elem van, ami Moszkvának biztosan nem fog tetszeni: egyrészt Clinton továbbvinné az oroszokkal szembeni szankciókat; másrészt régóta erős támogatója a NATO keleti bővítésének, így valószínűleg ez is napirenden maradna; harmadrészt pedig hisz a szabadság és az alapvető emberi jogok érvényre juttatásában, ha kell, akár erőszak útján. Habár az biztos, hogy egy Clinton-elnökség alatt az emberi jogok megsértése és a demokratikus értékek aláásása rendkívül előkelő helyet foglalna el az Egyesült Államok külpolitikai agendáján, és e területen Oroszország mellett számos szövetséges állammal is komoly kritikával kellene szembenéznie. Ugyanakkor nem valószínű, hogy Clinton közvetlen konfrontációba bonyolódna Oroszországgal – ahogy ő maga is elmondta, ez minden bizonnyal valamilyen orosz ellenreakciót eredményezne, ami valószínűleg egy olyan eszkalációs spirált indítana be, amit nem biztos, hogy kordában tudnak tartani.²⁰

Clinton a Demokrata Platformban ígéretet tett arra, hogy meg fogja fékezni Putyint, és nem engedi, hogy Moszkva befolyási övezeteket hozzon létre a környező térségekben. Ehhez az európai NATO-szövetségek védelmét és megerősítését látja szükségesnek.²¹ Emlékezve arra, hogy 9/11 után a NATO az V. cikkelyre hivatkozva megindította az afganisztáni inváziót, ahol kezdetektől számos európai szövetséges harcol az Egyesült Államok oldalán, Clinton többször hangsúlyozta, hogy nem kívánja a szövetségeket magára hagyni, és mind a keleti orosz fenyegetésben, mind pedig a déli migrációs válság kezelésében segítséget kíván nyújtani. Emellett, a szövetségesek vonatkozásában arra is ígéretet tett, hogy az orosz befolyás gyengítésére szorgalmazni fogja Európa energiafüggetlenségét az orosz szénhidrogénpiacoktól.²²

Szíria, Irak és az Iszlám Állam

A Közel-Kelet kapcsán Clinton elég nehéz külpolitikai hagyatékkal vágott neki a kampányidőszaknak: nemcsak a 2002-es iraki invázió mellett leadott szavazata, hanem a 2011-es líbiai intervenció szorgalmazása miatt is rengeteg kritikát kapott. Míg Irak esetében a 2008-as kampány alatt arra hivatkozott, hogy az akkor rendelkezésre álló információk alapján döntött, és ma már tudja, hogy hiba volt „megbízni Bushban”; addig Líbia esetében arra, hogy a térségben humanitárius

¹⁷ Council on Foreign Relations: [Campaign 2016 - The Candidates & The World: Hillary Clinton on Russia](#). [online], 2016. 11. 02. Forrás: [www.cfr.org](#) [2016. 11. 02.].

¹⁸ Matthew ROJANSKY: [Trump and Clinton Have No Idea How to Deal With Putin](#). [online], 2016. 08. 24. Forrás: Foreign Policy Magazine [2016. 11. 02.].

¹⁹ Például a nukleáris fegyverzetkorlátozás terén.

²⁰ ROJANSKY: i. m.

²¹ 2016 Democratic Party Platform – DRAFT: i. m.

²² Council on Foreign Relations: [Campaign 2016 - The Candidates & The World: Hillary Clinton on Russia](#): i. m.

katasztrófa volt kibontakozóban, és az Egyesült Királyság, Franciaország, illetve Olaszország hívására az Egyesült Államoknak kötelessége volt beállni a sorba.²³ Mindkettő súlyos hibának bizonyult, és nagyobb instabilitást hagyott maga után a beavatkozás előtti állapotokhoz képest – az ugyanakkor közös tanulság a két esetből, hogy az intervenció utáni rendezésre egyik esetben sem volt felkészülve az Egyesült Államok, és napjaink problémái jórészt erre vezethetők vissza. Szíria esetében Clinton szintén keményebb hangot ütött meg hivatali ideje alatt, és azt javasolta, hogy az Aszad ellen harcoló „ellenőrzött” ellenzéki erőket fegyverezze fel az Egyesült Államok. Obama elnök ugyanakkor ezt a tanácsot visszautasította, elsősorban arra hivatkozva, hogy nem lehet tudni, hogy azok a fegyverek végül hol fognak kikötni.²⁴

Az intervenciókra való nagyobb hajlandósága ellenére Clinton, úgy tűnik, megtanulta a leckét, hiszen a 2015–2016-os kampányidőszak alatt ígéretet tett arra, hogy megválasztása esetén nem fog amerikai szárazföldi csapatokat küldeni Irakba vagy Szíriába. Ehelyett Clinton stratégiája arra épül, hogy az iraki hadsereg megkapjon minden szükséges segítséget, beleértve az amerikai különleges erők támogatását, illetve fontos hírszerzési információkat. Jelenleg nagyjából 5000 amerikai katona tartózkodik Irakban és 300 Szíriában, akik kiképzési és tanácsadási feladatokat látnak el. Clinton megígérte, hogy megválasztása esetén az araboknak és a kurdoknak nyújtott segítséget fokozza majd, és az amerikai erők továbbra is folytatni fogják az ISIS-vezér, Abu Bakr al-Bagdadi felkutatására irányuló erőfeszítéseket.²⁵

A globális terrorizmus elleni küzdelemben a Demokrata Platform továbbra is nagymértékben számít a szövetséges államok támogatására, különösen az öböl menti államok tekintetében. Clinton az ISIS felszámolását és a szíriai rendezés kulcsát abban látja, hogy célzott csapásokkal megsemmisítik az ellenséget, összehívják a szíriai ellenzéket, és a nemzetközi közösséggel együttműködve diplomáciai megoldást találnak az Aszad uralmának végét jelentő politikai átmenetre. Ehhez az Egyesült Államok a nemzetközi közösségtől nemcsak diplomáciai támogatásra számít, hanem humanitárius segítségnyújtásra is.²⁶ A polgárháború utáni helyreállításhoz és a menekültkérdés kezeléséhez ugyanis szükség lesz támogatásra, nemcsak Szíriában, hanem olyan országokban is, mint Jordánia vagy Libanon, melyek a szíriai menekültek befogadásában erejükön felül teljesítenek.

Irán és Izrael

Az Egyesült Államok Közel-Kelet politikáját évtizedek óta alapvetően három fő stratégiai érdek mozgatja: először is a kőolaj szabad áramlásának garantálása, másodsorban Izrael támogatása, harmadszor pedig a térség hatalmi egyensúlyának fenntartása és egy potenciális hegemon felemelkedésének megakadályozása. (Ezekhez a célokhoz az ezredfordulón hozzáadódott a transznacionális terrorista szervezetekkel szembeni fellépés mint új cél.) A három tradicionális érdek megvalósítása kapcsán az elmúlt időszakban fokozott figyelem helyeződött Iránra, mely több ízben fenyegetett a Hormuzi-szoros lezárásával, és Szaddám Huszein eltávolításával egyre erősödő pozíciókra tett szert a térségben, ami ráadásul erős Izrael-ellenes retorikával párosult. Így Irán nemcsak a nukleáris programja miatt, hanem az alapvető amerikai stratégiai érdekek vonatkozásában is komoly kihívást jelent Washingtonnak. E tekintetben Clinton folytonosságot jelentene Obamával, hiszen ő is a diplomácia és a nukleáris megállapodás gyakorlati megvalósítása mellett tört lándzsát, ugyanakkor több ízben hangoztatta, hogy amennyiben Irán megszegi kötelezettségeit és próbára teszi az új adminisztrációt, azonnal visszahelelyezné a szankciókat, és ha kell, akár erőszakot is alkalmazna. Clinton kijelentette továbbá, hogy nem tűrné, hogy Irán folytassa a térségbeli terrorista szervezeteknek (például a Hamásznak vagy a Hezbollahnak) nyújtott támogatást, figyelmen kívül hagyja az alapvető emberi jogok betartását, és továbbfejlessze rakéta programját.²⁷ A stratégia részeként Clinton támogatná a térségbeli szövetséges államok védelmi képességeinek fejlesztését, elsősorban a rakétavédelem területén.

Habár megalapítása óta Izrael különleges kapcsolatot ápol az Egyesült Államokkal, adminisztrációként változik, hogy az izraeli-alesztin békefolyamat kérdése mekkora hangsúlyt kap, és Izrael nemzetbiztonsági érdekei mennyiben befolyásolják az Egyesült Államok térségbeli döntéseit. Obama elnöksége e tekintetben némi elhidegülést hozott, amit jól jelzett, hogy a 2012-es újraválasztási kampány alatt az izraeli államfő Obama kihívóját, Mitt Romneyt látta vendégül, majd pedig 2015 folyamán Obama tudomása nélkül elfogadta az amerikai Kongresszus meghívását, hogy az iráni nukleáris megállapodással szemben felszólaljon. Az tehát, hogy Clinton támogatta az iráni nukleáris megállapodás előkészületeit, illetve a megállapodás fenntartása mellett foglalt állást, semmiképp nem vet jó fényt a jelöltre izraeli szempontból. Benjamin Netanjahu ugyanakkor tanult a 2012-ben kapott nagyon éles kritikákból, és annak ellenére, hogy Izraelnek

²³ ZENKO: *i. m.*

²⁴ *Uo.*

²⁵ Kristina WONG: [Clinton vows not to commit US ground troops to Iraq or Syria](#). [online], 2016. 09. 07. Forrás: The Hill [2016. 11. 02.].

²⁶ 2016 Democratic Party Platform – DRAFT: *i. m.*

²⁷ *Uo.*

valószínűleg egy Trump-adminisztráció jobban tetszene, ezúttal nem foglalt hivatalosan állást, és távol maradt az amerikai választásokba történő beavatkozástól.²⁸ Izrael kapcsán Clinton úgy nyilatkozott, hogy az ország biztonsága továbbra is a legfőbb amerikai stratégiai érdekek közé tartozik, és megválasztása esetén Washington támogatni fogja Izrael önvédelemhez való jogát, melynek érdekében Amerika segíteni fogja katonai primátusának fenntartásában. Clinton továbbá megígérte, hogy az Izrael delegitimációjára irányuló erőfeszítéseket a jövőben is elutasítják majd. Ezzel párhuzamosan a jelölt a kétállamos megoldás mellett állt ki, ami függetlenséget és politikai önállóságot jelentene a palesztinok számára, ugyanakkor garantálná Izrael mint demokratikus zsidó állam biztonságát, nemzetközileg elismert határok között, Jeruzsálem fővárossal.²⁹

Mexikó, Latin-Amerika és a bevándorlás kérdése

Habár az illegális bevándorlás kérdése évtizedek óta komoly külpolitikai dilemmát jelent a mindenkorai amerikai elnök számára, soha ilyen nagy figyelmet nem kapott a kérdés, mint ebben az elnökválasztási kampányban. Donald Trump megosztó kijelentéseinek és a mexikói határon építendő fal ötletének köszönhetően állandóan visszatérő kérdés lett a bevándorlás problematikája. Clinton e tekintetben átfogó bevándorlási reformjavaslattal állt elő, ami megválasztása esetén abszolút prioritást élvezne, és az első 100 nap alatt megoldásra kerülne.³⁰ Ez a tervzet magában foglalná a több mint 11 millió illegális bevándorló jogi státuszának rendezését, és végül az amerikai állampolgárság megszerzését. Clinton kiterjesztené az Obama által elindított deportációs moratóriumot, és még több illegális bevándorló számára tenné elérhetővé a munkavállalói vízum megszerzését. A fogva tartási körülményeken javítana, különösen az olyan védett társadalmi csoportok esetében, mint a gyerekek. Emellett Clinton külön kormányhivatalt állítana fel a bevándorlási ügyek kezelésére, amely a kormányzat valamennyi szintjén segítene az együttműködés és koordináció javításában.³¹

A szíriai menekültek kapcsán Obama elnök 10 ezer menekült befogadására tett ígéretet, amit Clinton 2015. októberben bőven túlszárnyalt 65 ezres ígéretével. A párizsi és brüsszeli terrortámadásokat követően azonban azt is megígérte, hogy az Egyesült Államokba érkező bevándorlóknak szigorúbb átvilágításon kell majd átesniük, Trumppal ellentétben ugyanakkor senkitől sem tagadná meg a belépés jogát a származási országra hivatkozva.³²

Latin-Amerika tekintetében a Demokrata Platform hangsúlyozta, hogy a különleges stratégiai, gazdasági és kulturális kötelezettségeknek köszönhetően a térség továbbra is fontos az Egyesült Államok számára, és a jó viszony megőrzése érdekében Clinton elutasította az amerikai–mexikói határon építendő fal tervét. Ehelyett a gazdasági lehetőségekre koncentrálna, és az olyan transznacionális kihívások közös kezelésére, mint a drogkereskedelem, a szervezett bűnözés vagy a korrupció visszaszorítása. Clinton folytatná továbbá a Kubával megkezdett enyhülési folyamatot, és véget vetne az utazási embargónak. A Latin-Amerika-stratégia utolsó elemeként pedig itt is megjelent az emberi jogok védelme, különösen olyan országok tekintetében, mint Venezuela.³³

Donald Trump

Általános külpolitikai világkép

Donald Trump külpolitikai krédójának hívószava „Amerika mindenekelőtt” (*America first*). E rövid kampányszlogen egyrészt a közel-keleti háborúba belefáradt és a nemzetközi szövetségi kötelezettségvállalásoktól terhelt Egyesült Államok befelé fordulását, a belső kihívások prioritásként való kezelést fejezi ki. Másfelől magában hordozza azt is, hogy Amerika a nemzeti érdekeit következetesen és keményen fogja védelmezni nemzetközi vetélytársai és szövetségesei ellenében is. A nemzetközi közjavak nagyvonalú biztosítása, az amerikai biztonsági garanciákon való „élősködés”, a prog-

²⁸ Peter BAKER: [As Trump vs. Clinton Captivates World, Netanyahu Is Unusually Silent](#). [online], 2016. 09. 01. Forrás: The New York Times [2016. 11. 02.].

²⁹ 2016 Democratic Party Platform – DRAFT: *i. m.*

³⁰ Anne GEARAN, John WAGNER, Dan BALZ: [With a comfortable lead, Clinton begins laying plans for her White House agenda](#). [online], 2016. 10. 12. Forrás: The Washington Post [2016. 11. 02.].

³¹ Council on Foreign Relations: [Campaign 2016 - The Candidates & The World: Hillary Clinton on Immigration](#). [online], 2016. 11. 02. Forrás: www.cfr.org [2016. 11. 02.].

³² *Uo.*

³³ 2016 Democratic Party Platform – DRAFT: *i. m.*

resszív nemzetközi célok (klímavédelem, fegyverzetkorlátozás, globális szabadkereskedelem) érdekében folytatott multilaterális kezdeményezések ideje lejárt, helyettük Amerikának szigorú költség-haszon elemzésen alapuló nyers hatalmi politikát célszerű folytatnia. Ebben a kontextusban Trump kilátásba helyezte, hogy megválasztása esetén ellenezni fogja a TTP és a TTIP szabadkereskedelmi megállapodásokat, felülvizsgálja a NAFTA-t, és kivonul a tavaly Párizsban tető alá hozott klímavédelmi megállapodásból.

Donald Trump külpolitikai populizmusa sok tekintetben korántsem forradalmi, benne a jacksoni külpolitika hagyományai élnek tovább. Az Andrew Jackson amerikai elnökről elnevezett külpolitikai hagyományban fontos szerep jut a realista megközelítésű hatalmi politikának, a nemzeti érdekek erőteljes érvényesítésének, amellyel, hogy hiányzik belőle a világ átalakítására, jobbá tételére irányuló törekvés. Ugyanakkor Trump Amerika katonai erejének megerősítését is fontosnak ítéli, abból a megfontolásból, hogy az Egyesült Államoknak az erő pozíciójából kell érvényesítenie érdekeit még akkor is, ha azok szűkebben vannak meghatározva, továbbá az Egyesült Államokra közvetlen fenyegetést jelentő ellenségekkel szemben erővel kell fellépni.

Donald Trump egy 2016 áprilisában elhangzott külpolitikai tárgyú beszédében az alábbiakban határozta meg a jelenlegi amerikai külpolitika fő gyengeségeit: Amerika az erőforrásaihoz képest túl sokat vállal magára, a szövetségesek nem viselnek eleget a közös terhekből, Amerika nem megbízható partner, az ellenfelei nem tisztelik Amerikát, és nincsenek világos külpolitikai céljai. A fenti külpolitikai alaptételek megerősítik, hogy a megelőző évtizedekben meghatározó, elnöki ciklusokon átívelő liberális internacionalista amerikai külpolitikai gondolkodásmóddal szemben Donald Trump alapvetően olyan pesszimista világgéppel rendelkezik, amelyben a nemzetközi hatalmi viszonyok nulla összegű végjátékként írhatók le. Ebben a kontextusban pedig Amerikának elsősorban nem a liberális világrend feletti örökösre kell az erőforrásait összpontosítania, hanem gazdasági erejének megerősítésére. Donald Trump külpolitikai elképzeléseit alapvetően belpolitikai populizmusa határozza meg, azokat a külpolitikai hibákat, sérelmeket és féltelmeket jeleníti meg egyszerű, közvetlen formában, amelyek a mindennapok gazdasági nehézségeivel hozhatók összefüggésbe. Ebben a kontextusban azok a nemzetbiztonsági és belbiztonsági kérdések, mint például a terrorizmus vagy az illegális bevándorlás kapnak nagyobb prioritást, amelyek az amerikai polgárok hétköznapijaira közvetlenebb kihatással vannak. A hosszú távú globális és regionális hatalmi folyamatok, illetve a távoli térségek fegyveres konfliktusainak alakulása viszont nem olyan jelentősek a Trump-kampány számára.

Kína és Kelet-Ázsia

Tekintettel a gazdasági nehézségeket és a szabadkereskedelem árnyoldalait előtérbe helyező kampányára, nem véletlen, hogy Kína kitüntetett szerepet kap Donald Trump külpolitikájában. Beszédeiben – „valutamanipulátornak” titulálva – számos alkalommal bírálta élesen Kína monetáris politikáját, a szellemi tulajdon-jogok terén mutatott kiterjedt jogsértő gyakorlatát és protekcionista kereskedelempolitikáját. Elnökké választása esetén várhatóan élesedni fog a már hosszú ideje lappangó kereskedelmi konfliktus Kínával, hiszen Donald Trump vámháborút is kilátásba helyezett az amerikai gazdasági érdekek érvényesítése érdekében.³⁴ Noha az amerikai és a kínai gazdaság egymásrataltsága és a beígért drasztikus vámemelés negatív hatásai mérséklően hathatnak egy esetleges Trump-adminisztráció kereskedelempolitikájára, a protekcionizmus növekedésével számolni lehet. Ebbe a kontextusba illeszthető a TTP elvetése is,³⁵ amely zömében éppen Amerika ázsiai szövetségeseivel kívánta volna elmélyíteni a gazdasági kapcsolatokat Kína regionális befolyásának korlátozása érdekében.³⁶

A kereskedelmi ügyek mellett, kemény fellépést szorgalmaz Kínával szemben a kelet-kínai és dél-kínai tengeri szigetviták, valamint a hajózási útvonalak szabadsága tekintetében. E kihívások vonatkozásában az Egyesült Államok csendes-óceáni katonai jelenlétének megerősítését helyezte kilátásba.³⁷ Ugyanakkor kemény kritikával illette azt a gyakorlatot, ahogy az ázsiai szövetségesek – különösen Japán – nem vállalnak kellő részt a védelmi terhekből.³⁸ Nagy vihart kavart Trump azon kijelentése, miszerint Japánnak és Dél-Koreának adott esetben szüksége lehet saját nukleárisfegyver-képesség kifejlesztésére abban a kontextusban, hogy ezek az országok túlságosan kihasználják az amerikai védőernyőt.³⁹ Noha

³⁴ Richard KATZ: [If Trump Launched a Trade War on Asia](#), Wall Street Journal, March 29, 2016.

³⁵ Doug PALMER: [How Trump or Clinton could kill Pacific trade deal](#), Politico, August 30, 2016.

³⁶ Gordon G. CHANG: [TPP vs. RCEP: America and China Battle for Control of Pacific Trade](#), The National Interest, October 6, 2016.

³⁷ Tim DAISS: [A President Trump Would Have Limited South China Sea Options](#), Forbes, May 26, 2016.

³⁸ Paige LAVENDER: [Donald Trump: If The U.S. Is Attacked, Japan 'Can Sit Home And Watch Sony Television](#), The Huffington Post, June 8, 2016.

³⁹ Stephanie CONDON: [Donald Trump: Japan, South Korea might need nuclear weapons](#), CBS News, March 29, 2016.

később olyan kijelentéseket is tett, amelyben a nukleáris proliferációt az egyik legjelentősebb fenyegetésként határozta meg.⁴⁰

A Kínával szembeni erőteljesebb fellépés és az ázsiai szövetségesekre való nagyobb nyomásgyakorlás azonban egy jelentős ellentmondásra világít rá. Amennyiben Trump azzal akar nagyobb nyomást helyezni Japánra és Dél-Koreára, hogy az amerikai katonai jelenlétet csökkenteni területükön, vagy a biztonsági garanciák érvényességét megkérdőjelezi, úgy a Kínával szembeni geopolitikai pozícióit gyengíti. Az Egyesült Államok ázsiai katonai jelenlétének gerincét ugyanis az ezen országok területén állomásozó amerikai erők és az ott lévő támaszpontok adják, nem beszélve e szövetségesek saját katonai erejéről. Mindezen hadászati előnyöket a haditengerészet és a térségben található egyéb katonai bázisok önmagukban nem tudnák pótolni.

Oroszország és az európai szövetségesek

Noha Kína mellett Oroszország jelenti a legnagyobb fenyegetést az egyes globális és regionális amerikai érdekekre, Donald Trump Moszkvával szemben jóval együttműködőbb hangot üt meg kampánya során. Az állítólagos kölcsönös tiszteleten felül mindennek szintén alapvetően politikai okai vannak. Donald Trump az Iszlám Állam és általában a szélsőséges iszlamizmushoz köthető terrorizmus elleni fellépést tartja prioritásnak, s ebben az Oroszországgal való szorosabb együttműködés kétségtelenül fontos tényező lehet. Ukrajna és a Krím-félsziget kapcsán egyik interjújában utalt arra, hogy a félsziget Oroszországhoz történő csatolásának elismerése, valamint az Oroszország elleni szankciók feloldása megfontolás tárgyát képezné.⁴¹ Ugyanakkor kritizálta az Obama-kormányzatot, amiért túl engedékeny külpolitikája miatt Oroszország következmények nélkül elfoglalhatta a Krím-félszigetet. Donald Trump oroszbaróságának politikai okait alátámasztani látszik az a nemrégiben napvilágot látott felmérés, miszerint a Trumpot támogatók közel fele baráti vagy szövetséges országgént határozza meg Oroszországot – ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a republikánus szavazók közel hasonló arányban éppenséggel keményebb fellépést szorgalmaznak Oroszországgal szemben.⁴²

Oroszországhoz való engedékenysége ugyan részben a kampány része, ugyanakkor valószínűsíthető, hogy Trump valóban megkísérelne szorosabb együttműködést kialakítani Putyinnal. Az elnöki szék perspektívájából nézve ugyanakkor az esetleges orosz stratégiai nyereségek akár a Közel-Keleten, akár Kelet-Európában más jelentőséget kapnának, és az amerikai presztízs, illetve regionális befolyás látványos csökkenését egy Trump-adminisztráció sem fogadná olyan könnyen. Függetlenül attól, hogy ki áll az adott ország élén, Oroszországnak és az Egyesült Államoknak egy sor nemzetközi kérdésben eltérnek az érdekei, és ez egy Trump-adminisztráció esetén is hamar felszínre kerülne. Elegendő akár a kibertérben zajló hadviselésre, Irán közel-keleti szerepére, a kőolaj- és földgázpiacok feletti befolyásra, vagy a sarkvidéki erőforrások és hajózási útvonalak feletti ellenőrzésre gondolni, hogy csak néhány példát említsünk.

Európa és benne különösen Közép- és Kelet-Európa vonatkozásában hasonló dilemmával nézne szembe egy Trump-adminisztráció, mint a Távol-Keleten. Amennyiben a szövetségesek gyenge védelmi teljesítménye miatt komolyan fontolóra veszi Amerika NATO-ban való szerepvállalását és az európai katonai jelenlét csökkenését, azzal nemcsak saját presztízsét gyengítené, hanem a Trump-adminisztráció által prioritásként kezelt külpolitikai célok is bizonyos szempontból nehezebben lennének elérhetők. Az ISIS és az al-Káida elleni katonai műveletekhez ugyanis jelentős előnyt nyújtanak a NATO-tagállamok támaszpontjai. A biztonságpolitikai együttműködés gyengülése pedig hosszú távon kihathat a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatokra is.

A TTIP jövője Trump elnökké választása nélkül is meglehetősen bizonytalan,⁴³ amennyiben pedig megválasztják, akkor valószínűsíthetően jó időre lekerül az asztalról. Mindemellert gazdasági és kereskedelmi kérdések továbbra is jelen lesznek az amerikai-európai kapcsolatokban, és noha a biztonságpolitikai kapcsolatok minősége mindezeketől túlnyomórészt független, de hosszú távon van kölcsönhatás a különböző területek között. Az Egyesült Államok számára a biztonsági garanciák kérdése közvetve politikai adut jelent a gazdasági kapcsolatokat tekintve is, az európai vezetők pedig több készletet éreznek az amerikai gazdasági kapcsolatok erősítésére, ha az a biztonsági garanciák meglétével párosul.

⁴⁰ Melissa CHAN: [Here's What Donald Trump Has Said About Nuclear Weapons](#), Time, August 3, 2016.

⁴¹ Molly O'TOOLE: [Trump Hits Obama For Russia's Annexation of Crimea — After Apparently Not Knowing It'd Happened](#), Foreign Policy, September 14, 2016.

⁴² Michael CROWLEY: [Poll: Trump supporters warm to Russia](#), Politico, October 17, 2016.

⁴³ Andrew HAMMOND: [Forget the TTIP row, now the American TTP trade deal looks set for collapse](#), Independent, August 16, 2016.

Szíria, Irak és az Iszlám Állam

A republikánus jelöltnek az Iszlám Állam elleni kemény fellépés az egyik leggyakrabban és legerőteljesebben hangoztatott külpolitikai célkitűzése. Trump erőteljes kritikával illeti az Obama-kormányzatot és Hillary Clintont az ISIS megerősödése miatt. Mint hangoztatja, Clinton annak idején megszavazta az Irak elleni háborút, ami lehetővé tette az ország destabilizációját és a terrrorszervezetek felemelkedését, és Obama elnökként, Clinton pedig külügyminiszterként nem tett semmit az ISIS megerősödése ellen. A fentiek kontextusában kemény kritikával illeti Amerika közelmúltbeli közel-keleti nemzetépítési kísérleteit is.⁴⁴ Emellett kifejtette, hogy az olyan arab országoknak, mint Szaúd-Arábiának és más Perzsa-öböl menti államoknak, amelyek élvezik az Egyesült Államok védelmét, érdemi katonai hozzájárulással is részt kellene venniük az Iszlám Állam elleni küzdelemben.⁴⁵

Noha Trump erőteljes bombázást helyezett kilátásba az ISIS ellen Szíriában és Irakban, a terrrorszervezet legyőzését illetően részletes stratégiával egyelőre nem szolgált, arra hivatkozva, hogy azzal elveszne a meglepetésszerű támadás előnye. Ugyanakkor, jelentősebb amerikai szárazföldi jelenlétre a korábban tárgyaltak függvényében sem kellene számítani – már csak azért sem, mivel Trump nagyobb mozgásteret hagyta Aszad elnök és Oroszország számára a szíriai konfliktusban. Ennek függvényében az ellenzéki erők támogatása és az Aszad megbuktatására irányuló erőfeszítések helyett az ISIS és más terrrorszervezetek elleni fellépésre összpontosítaná az Egyesült Államok szíriai politikáját.

A terrorista szervezetek elleni fellépés vonatkozásában Trump a kemény kéz politikáját követné, így engedélyezné a terrorizmussal gyanúsítottak kivallatását.⁴⁶ A terrorizmus elleni küzdelem kontextusában utalt arra is, hogy a muszlim származású külföldiektől megtagadná az Egyesült Államokba való belépés lehetőségét, ami nyilvánvalóan jelentős mértékben kihatással lenne a közel-keleti kapcsolatokra.⁴⁷ Noha ezen a kijelentésén azóta némileg módosított⁴⁸ (hiszen egy ilyen döntés a gyakorlatban kivitelezhetetlen lenne), Trump muszlimokat támadó kijelentései jelentős mértékben megterhelnék az Egyesült Államoknak a muszlim világgal, így a közel-keleti országok többségével fennálló kapcsolatát.

A közel-keleti szerepvállalás csökkentéséről szóló kijelentéseinek ugyanakkor némiképp ellentmondanak az Irak, illetve az Irán és az iráni nukleáris megállapodás vonatkozásában tett egyes megjegyzései. Irak vonatkozásában egyik beszédében kijelentette, hogy az Egyesült Államoknak meg kellett volna tartania az ellenőrzést az olajmezők felett annak érdekében, hogy legalább némi haszna származzon Irak megszállásából. Noha erre valószínűsíthetően akkor sem került volna sor, ha Trump lett volna az elnök, de rámutat arra, hogy Amerika rövid távú érdekeinek érvényesítése céljából milyen jelleget eszközökkel élne.

Irán és Izrael

Donald Trump több ízben jelentős problémaként beszélt Iránról, és különösen veszélyesnek tartaná az Iszlám Köztársaság nukleáris fegyverkezését. Ebben a tekintetben rossz megállapodásnak tartja az Obama-kormányzat által tető alá hozott nukleáris megállapodást, és annak újratárgyalását helyezi kilátásba.⁴⁹ A nyomásgyakorlás fokozása érdekében megszigorítaná az Irán elleni szankciókat, amely szerinte rábírná Teheránt arra, hogy elfogadja az általa vezetett adminisztráció feltételeit. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy ebben a kontextusban nem beszélt a katonai beavatkozás lehetőségéről, és nem fenyegetett erő alkalmazásával. Természetesen erősen kétséges, hogy a nukleáris kérdés vonatkozásában bármilyen új megállapodást el tudna érni Washington, tekintettel arra, hogy a megállapodás létrejöttében jelentős szerepet játszott a széles körű nemzetközi koalíció, valamint az iráni belpolitikai feltételek 2013 utáni megváltozása is.

Ráadásul az Iránra való nyomásgyakorlás erejét és hitelét csökkentené, ha regionális kérdésekben Amerika visszább húzódná, illetve, ha a Perzsa-öböl mentén fekvő arab szövetségeseinek nyújtott biztonsági garanciák érvényességét megkérdőjelezná. Oroszországhoz képest ugyanis Irán még inkább érdekelt abban, hogy az Egyesült Államok Szíriában, Irakban, Jemenben és általában a Perzsa-öbölben csökkentse politikai és katonai jelenlétét. A fenti konfliktusok alakulása

⁴⁴ Jill COLVIN: [Trump to declare end to nation building, if elected president](#), PBS, August 15, 2016.

⁴⁵ [Transcript: Donald Trump on NATO, Turkey's Coup Attempt and the World](#), The New York Times, July 21, 2016.

⁴⁶ Tessa BERENSON: [Donald Trump Defends Torture at Republican Debate](#), Time, March 3, 2016.

⁴⁷ Christian CARYL: [Banning Muslims From the United States Is the World's Dumbest Idea](#), Foreign Policy March 8, 2016.

⁴⁸ Philip RUCKER, Jose A. DELREAL, Isaac STANLEY-BECKER: [Trump pushes expanded ban on Muslims entering the U.S.](#), The Washington Post, June 13, 2016.

⁴⁹ Mark HENSCH: [Adviser: Trump 'not going to get rid of' Iran deal](#), The Hill, July 5, 2016.

minden jel szerint jelentősebb szerepet játszik Irán stratégiai kalkulációiban, mint az amerikai szankciók esetleges megerősítése. Az Egyesült Államok Irán-politikáját mindemellett jelentős részben továbbra is meghatározó módon fogja befolyásolni az Izraellel való kapcsolata.

Más külpolitikai kérdésekhez hasonlóan Donald Trump kiszámíthatatlansága alapvetően befolyásolja a róla kialakult percepciókat Izraelben.⁵⁰ Egyes korábbi nyilatkozataiban utalt arra, hogy az izraeli–palesztin konfliktusban semleges álláspontot képvisel,⁵¹ ám e pozícióján azóta jelentősen változtatott. Különösen az AIPAC⁵² éves májusi konferenciáján elmondott beszédével igyekezett megnyugtatni az Izrael-barát politikai tábort és magát az izraeli vezetést. Egyrészt hitet tett az amerikai–izraeli kapcsolatok különlegessége mellett, ami az izraeli–palesztin kérdésre vonatkozó amerikai politikában is vezérfonal maradna, másrészt pedig ígéretet tett arra, hogy az amerikai nagykövetséget Jeruzsálembe helyeztetné át.⁵³ Tekintettel arra is, hogy Trump alatt alapvetően a belpolitikai kérdések kerülnének előtérbe, kicsi a valószínűsége annak, hogy elnökként jelentős diplomáciai erőfeszítéseket tenne a békefolyamat újjáélesztéséért, az amerikai passzivitás és a status quo pedig alapvetően Izrael érdekeit szolgálja – legalábbis rövid távon.

Az említett AIPAC-beszédben emellett erőteljes támogatásáról biztosította Izraelt Irán regionális hatalmi törekvéseivel szemben, hangsúlyozva, hogy ellenáll Irán destabilizációs törekvéseinek, és fellép az általa támogatott terrorista hálózatokkal szemben. E kijelentések azonban ismételten némiképp ellentmondanak az Egyesült Államok közel-keleti szerepvállalásának csökkentéséről tett kijelentéseinek. Mindemellett Trump egyik közeli tanácsadója megerősítette, hogy az Izraelnek nyújtott amerikai támogatás egy Trump-adminisztráció esetében csak növekedni fog.⁵⁴

Mexikó, Latin-Amerika és a bevándorlás kérdése

A bevándorlás kérdése az idei elnökválasztási küzdelem egyik legfontosabb kérdése lett, amiben jelentős szerepet játszottak Donald Trumpnak a kérdéssel kapcsolatos – rendkívül megosztó – kijelentései. Az, hogy Mexikóval kívánná megépíttetni az illegális migráció feltartóztatására tervezett falat, valamint a mexikói bevándorlókról tett általánosító kijelentései értelemszerűen komoly felháborodást keltettek mexikói oldalon és általában Latin-Amerikában, valamint az amerikai latinó közösségekben is. Hasonlóképpen éles vitát váltottak ki Trump azon kijelentései, amelyekkel élesen támadta a NAFTA-t – legutóbb például a szeptember végi elnökválasztási vita során, amelyben a NAFTA-t az Egyesült Államok által valaha aláírt legrosszabb kereskedelmi szerződésnek említette.⁵⁵ A politikai realitásokat azonban jól tükrözi, hogy a Mexikóvárosban tett rövid augusztusi látogatása során Trump engedékenyebb hangot ütött meg – csupán a NAFTA felülvizsgálatának szükségességéről beszélt,⁵⁶ a találkozó során pedig fel sem vetette a fal kérdését.

A bevándorlás tekintetében komoly szigorításokat helyezett kilátásba. Egyrészt ígéretet tett arra, hogy az Egyesült Államok területén tartózkodó illegális bevándorlókat deportálná (ami becslések szerint akár 6,5 millió embert érinthet), másrészt pedig jelentősen korlátozná a legális bevándorlást is.⁵⁷ Ha Trump következetesen végrehajtana e területen tett ígéreteit, az jelentősen megterhelné az Egyesült Államok Mexikóval és más latin-amerikai államokkal való kapcsolatát, hiszen az illegális bevándorlók jelentős része latin-amerikai gyökerekkel bír.

Konklúzió

Összességében a két jelölt közül Hillary Clinton képviseli inkább a folytonosságot és kiszámíthatóságot, míg Donald Trumphoz leginkább a kiszámíthatatlanság társítható. Ugyanakkor bármelyik jelölt nyerje meg az elnökválasztást, az új-raválasztást szem előtt tartva nagy lesz a nyomás a Fehér Házon, hogy a kampány során célkeresztbe kerülő külpolitikai kérdésekben (különösen az Iszlám Állam elleni háborúban és Kínát tekintve) eredményeket érjen el. Ezt ugyanakkor rendkívül megnehezíthetik a megerősödött nagyhatalmi ellenfelek és a továbbra is legfőbb szövetségesként számon tartott európai államok, melyek maguk is komoly belső megosztottsággal küzdenek. Az amerikai külpolitikai stratégia sikere

⁵⁰ Mark DONIG: *In Trump, Israel's mainstream distrusts*, times of Israel, October 16, 2016.

⁵¹ Mark HENSCH: *Trump: I'll be 'neutral' on Israel and Palestine*, The Hill, February 17, 2016.

⁵² Az American Israeli Public Affairs Committee (AIPAC) a legjelentősebb Izrael-barát amerikai lobbiszervezet.

⁵³ Haaretz: *Trump Wins Over AIPAC Audience With Strong pro-Israel Stance*, Haaretz, March 22, 2016.

⁵⁴ Jacob KORNBLUH: *Advisor: Trump Will Increase Military Aid to Israel*, June 22, 2016

⁵⁵ Stephen GANDEL: *Donald Trump Says NAFTA Was the Worst Trade Deal the U.S. Ever Signed*, September 27, 2016.

⁵⁶ Rafael BERNAR: *Mexican president defends NAFTA to Trump*, The Hill, August 31, 2016.

⁵⁷ Jugal K. PATEL: *Trump Wants Big Changes to Legal Immigration, Too — How Big?* The New York Times, October 18, 2016.

nagymértékben függ majd attól, hogy a szövetségesek milyen mértékben hajlandók szerepet vállalni saját védelmük garantálásában, és ehhez mekkora erőforrásokat hajlandók hozzárendelni.

Belpolitikai szempontból fontos lesz továbbá, hogy az új elnök miként tud majd hidakat építeni a Kongresszusban. A közvélemény kutatások szerint ugyanis a Szenátust könnyen visszavehetik a demokraták, míg a Képviselőház valószínűleg a republikánusok kezén marad. Így tehát szükség lesz a pártok közötti törésvonalakon átívelő szövetségek létrehozására ahhoz, hogy az új elnök által kijelölt külpolitikai stratégia zökkenőmentesen megvalósulhasson, és a megfelelő erőforrások hozzá legyenek rendelve az egyes külpolitikai prioritásokhoz.

Végül az is fontos lesz, hogy a nyitott végű katonai missziókba befáradt amerikai társadalom mennyire lesz hajlandó felsorakozni az új vezetés külpolitikai stratégiája mögött. A washingtoni elittel szemben egyre erősödő általános elégedetlenség csökkentéséhez mindenképp szükség lesz a szűkös erőforrások átcsoportosítására, ami egyes belpolitikai reformprogramok megvalósítása érdekében erősen korlátozhatja az Egyesült Államok külpolitikai mozgásterét. Mindezek tükrében hiába erősödnek az Egyesült Államok kihívói, és hiába szaporodnak a kihívások, sem a retorikailag rendkívül kemény hangot megütő Trump, sem pedig az intervenciókra hajlamos Clinton nem valószínű, hogy képes lesz új nagyszabású katonai missziók indítására. Így tehát Obamához hasonlóan a következő adminisztráció eszköztárában is valószínűleg prioritást élveznek majd a diplomáciai megoldások és a gazdasági nyomásgyakorlás eszközei.

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2016/17

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a Kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelenítő időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Bazsó Márton, Csiki Tamás

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2012- : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011-2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007-2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003-2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Péczeli Anna és Varga Gergely, 2016

© NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2016